

“ความปกติใหม่” ของภาคการศึกษาไทย ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน สำหรับนักศึกษาพยาบาล

“New normal” of the Thai Education in the Teaching Management for Nursing Students

รณชัย คนบุญ พย.ม. (Ronnachai Khonboon, M.N.S)¹

เสาวนีย์ ชูจันทร์ พย.ม. (Saowanee Choojan, M.N.S)²

บทคัดย่อ

สืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพ ด้านสุขภาพจิต ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และระบบการศึกษา สังคมเกิดการปรับตัวและก่อเกิดมาตรการในการดำเนินชีวิตในรูปแบบ “ความปกติใหม่” ซึ่งมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาล บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและปัญหาที่พบภายใต้ “ความปกติใหม่” ถึงแม้ว่าประสิทธิภาพของการเรียนด้วยรูปแบบใหม่นี้จะมีประสิทธิภาพไม่ต่างจากการเรียนในชั้นเรียนก็ตาม แต่ความเร่งด่วนของการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้สอนขาดการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาสื่อออนไลน์ ตลอดจนสิ่งสนับสนุนการสอน และบุคลากรด้านเทคโนโลยี

คำสำคัญ: ความปกติใหม่, การจัดการเรียนการสอน, นักศึกษาพยาบาล

Abstract

Due to the widespread of the coronary virus 2019. Affecting to health care behaviors, mental health, social, economic, and educational systems. Causing the society to adjust and create measures in the life of the form "new normal". The importance of impact to change the learning management for nursing students. This academic article aims to present the learning management model and the problems encountered under the new normal. Although the effectiveness of learning with these forms is no different the classroom learning. But under the urgency of the semester start. Causing the teacher to lack the preparation for the development of online teaching media. As well as support and technology personnel.

Keywords: new normal, learning management, nursing students

¹ Corresponding author อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Email: ronnachaitartar@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะพยาบาลศาสตร์ บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น Email: saowanee.newwy@gmail.com

¹ Faculty of Nursing, Buriram Rajabhat University, Buriram Province, Thailand

² Faculty of Nursing, Buriram Campus, Western University, Buriram Province, Thailand

บทนำ (Introduction)

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีการระบาดตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา โดยช่วงแรกมีการแพร่ระบาดที่สาธารณรัฐประชาชนจีน และแพร่กระจายข้ามประเทศอย่างรวดเร็ว จนทำให้องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศการระบาดนี้ว่าเป็นการระบาดใหญ่ (pandemic) จากผลการสำรวจทั่วโลกข้อมูล ณ วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 พบยอดผู้ติดเชื้อทั่วโลก 11,474,998 ราย กำลังรักษา 4,734,498 ราย รักษาหาย 6,205,675 ราย และมียอดผู้เสียชีวิต 534,825 ราย สำหรับประเทศไทย มีผู้ติดเชื้อสะสม 3,195 ราย กำลังรักษา 65 ราย รักษาหาย 3,072 ราย และเสียชีวิต 58 ราย โดยผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ภูเก็ต และนนทบุรี จำนวน 1,536, 227 และ 158 ราย ตามลำดับ ผู้ติดเชื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 1,758 ราย และหญิง 1,428 ราย มีอายุเฉลี่ย 37 ปี¹ ผู้ที่ติดเชื้อไวรัสจะเริ่มมีอาการเช่นเดียวกับผู้ที่ติดเชื้อระบบทางเดินหายใจคือ คัดจมูก เจ็บคอ ไอ มีไข้ บางรายมีอาการในระดับรุนแรง เช่น ปอดบวม หายใจลำบาก และเสียชีวิตได้ ซึ่งพบถึงร้อยละ 3.4 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยทั้ง อายุ และโรคประจำตัว ส่งผลให้สังคมเกิดความระมัดระวังตัวเพิ่มขึ้น มีการเฝ้าระวังการติดต่อ และการป้องกันโรค โดยใช้มาตรการระยะห่างทางสังคม (social distancing) คือ การยืน นั่ง ห่างกัน 1.5-2 เมตร งดการรวมตัวเป็นหมู่คณะ การรับประทานอาหารสำหรับเป็นชุดคนเดียว เปลี่ยนระบบการสื่อสารในภาคธุรกิจและการศึกษาให้เป็นรูปแบบออนไลน์ เป็นต้น² เมื่อสถานการณ์ดำเนินมาถึงช่วงแนวโน้มในการควบคุมการแพร่ระบาดได้ดีขึ้น สังคมจึงมีการปรับตัวเกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ในชื่อ “new normal” หรือ “ความปกติใหม่” ซึ่งรูปแบบดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ในทุกภาคส่วน รวมทั้งในระบบของภาคการศึกษา จากการรายงานของ Suzanne Rose ที่ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาแพทยมหาวิทยาลัยแพนซิลวาเนียในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีการปรับเปลี่ยนใช้ระบบการเรียนออนไลน์ในรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (basic sciences) วิทยาศาสตร์ทางระบบสุขภาพ (health systems sciences) วิทยาศาสตร์เชิงพฤติกรรม (behavioral sciences) รวมไปถึงการสอบ การประชุมกลุ่มย่อยก็ใช้ระบบออนไลน์ด้วยเช่นกัน การติดต่อประสานงานของนักศึกษาและเจ้าหน้าที่ใช้ผ่านระบบออนไลน์และอีเมล นอกจากนี้การฝึกประสบการณ์ทักษะทางวิชาชีพซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญ และกิจกรรมกลุ่มย่อยบางกรณีก็ได้เลื่อนออกไป³ เช่นเดียวกับการจัดระบบการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาลในประเทศไทย แต่ข้อสังเกตของบุคลากรสายวิชาการและผู้สอนหลายท่าน ยังมีความสงสัยในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ประสิทธิภาพของการสอน ข้อจำกัด และปัญหาอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น แต่หากผู้สอนยอมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และเพิ่มสมรรถนะด้านเทคโนโลยี ก็จะสามารถพลิกวิกฤตการเรียนรู้เป็นโอกาสเพื่อพัฒนาตนเอง ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงไปของโลกได้

ความหมาย “ความปกติใหม่”

สังคมในยุค COVID-19 ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนในโลกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างไปหรือที่รู้จักกันในชื่อ “new normal” นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

มาลี บุญศิริพันธ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า new normal แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า ความปกติใหม่หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ ซึ่งหมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต เนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ ทำให้แบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ ภายใต้แนวปฏิบัติใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิถีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะดำรงรักษาวิถีดั้งเดิมหรือหวนถึงอดีต⁴

นายแพทย์ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน ได้ให้ความหมายว่า คือชีวิตวิถีใหม่ เป็นแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น ใส่หน้ากากเพื่อป้องกันโรค ปรับธุรกิจให้ทันสถานการณ์ วิถีชีวิตใหม่จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการออกแบบทั้งตนเอง ครอบครัว การงาน เพื่อให้มีความสุขไปด้วยกัน⁵

ส่วนความหมาย “ความปกติใหม่” ในเชิงด้านการจัดการเรียนการสอน วิจัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา ได้ให้ความหมายว่า คือสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ซึ่งแต่เดิมเป็นสิ่งที่ไม่ปกติ ผู้สอนและผู้เรียนไม่คุ้นเคย ไม่ใช่มาตรฐาน ต่อมาเมื่อเกิดหรือเกิดวิกฤติบางอย่างส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จนทำให้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้นกลายเป็นสิ่งที่ปกติและเป็นมาตรฐานใหม่⁶

ดังนั้น “ความปกติใหม่” ในเชิงด้านระบบการศึกษาไทย จึงหมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตในสถานศึกษาแบบใหม่ ที่แตกต่างจากเดิม เนื่องมาจากผลกระทบของปัญหาการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในด้านการจัดการเรียนการสอน แผนการศึกษา การสื่อสาร และการใช้ชีวิตในสถาบันการศึกษา

ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019

สถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการชีวิตของสังคมแบบเดิม เป็น “ความปกติใหม่” ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ด้านสุขภาพจิต ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และระบบการศึกษา ดังนี้

ผลกระทบต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการใช้น้ำกอกอนามัย และใช้แอลกอฮอล์สำหรับทำความสะอาดมือเมื่อเข้าไปในสถานที่สาธารณะ นอกจากนี้ พฤติกรรมรับประทานอาหารเช้าก็เปลี่ยนไป มีการปรับเปลี่ยนเป็นการรับประทานอาหารเช้าแบบจานเดียว หรือการใช้ช้อนกลางของตัวเองตักอาหาร ร้านอาหารหลายแห่งมีฉากกั้นบนโต๊ะอาหาร มีมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมหลีกเลี่ยงการพบปะกับผู้คนจำนวนมาก เป็นต้น⁷ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการติดเชื้อโคโรนา 2019

ผลกระทบด้านสุขภาพจิต

จากผลการสำรวจของกรมสุขภาพจิตในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 พบประชาชนเกิดความเครียด วิตกกังวล เกิดปัญหาเจ็บป่วยด้วยโรคจิตเวชเพิ่มสูงขึ้น และพบว่าอัตราการฆ่าตัวตายมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงมีนาคม พ.ศ. 2563 กับ ช่วงเดือนเดียวกันในปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 20 รวมทั้ง บุคลากรทางการแพทย์เกิดภาวะเหนื่อยล้า ท้อแท้ กับงานจนกระทบต่อสุขภาพจิต⁸ และพบว่าพบว่านักเรียนมีภาวะวิตกกังวล และซึมเศร้า เพิ่มขึ้นอย่างนัยสำคัญในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019⁹

ผลกระทบด้านสังคม

อุบัติการณ์ของผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้สังคมมีการระวังตนเองเพิ่มขึ้น เพื่อไม่ให้ติดเชื้อ ประชาชนจึงอยู่บ้าน งดการออกไปในพื้นที่สาธารณะ เช่น ตลาด ห้างสรรพสินค้า สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น ทำให้ปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมลดลง และเปลี่ยนรูปแบบการติดต่อใหม่เป็นระบบออนไลน์ เช่น การซื้อสินค้าออนไลน์ การประชุมออนไลน์⁷ จนทำให้เกิดการตีตราทางสังคม (social stigma) หมายถึง การปฏิบัติแยกจากคนอื่น การดูแคลน การเหมารวม การเลือกปฏิบัติ หรือการสูญเสียสถานะ ซึ่งในนี้ทำให้เกิดสังคมเกิดการแยกตัว เป็นผลมาจากความสับสน วิตกกังวล และความหวาดกลัวของสังคม¹⁰

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

นักเศรษฐศาสตร์ได้ทำการวิเคราะห์ถึงผลกระทบของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจ จากปัญหาการขาดแคลนแรงงานและวัตถุดิบ ดังเช่นประเทศจีนที่เป็นผู้ผลิตและกระจายสินค้าที่ใหญ่ที่สุดระดับโลก ที่ต้องชะงักลงจากมาตรการควบคุมโรคในโรงงาน รวมถึงด้านการขนส่งและการท่องเที่ยวที่ต้องหยุดดำเนินการด้วยเช่นกัน การขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงมีแนวโน้มต่ำลง การที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กลับมาดังเดิมได้นั้นขึ้นอยู่กับมาตรการของแต่ละประเทศ ที่อาจมองเห็นวิกฤตเป็นโอกาส เช่น แสวงหาความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและเอกชน ดำเนินมาตรการเศรษฐกิจการเงินในรูปแบบใหม่ และการหาโอกาสใหม่ช่องทางใหม่ ในภาคธุรกิจ เป็นต้น¹¹

ผลกระทบด้านระบบการศึกษา

นับว่ายังเป็นเรื่องดี ที่ในช่วงของการระบาดเป็นช่วงระยะเวลาของการปิดภาคการศึกษา หรืออยู่ในช่วงใกล้จบภาคการศึกษาของสถาบันการศึกษา¹² โดยมีโรงเรียนในต่างประเทศมากกว่า 190 ประเทศ ต้องปิดการเรียนการสอนส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียนมากกว่า 1,500 ล้านคนทั่วโลก นอกจากนี้ยังมีการประกาศห้ามบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา เดินทางไปยังกลุ่มประเทศเสี่ยง รวมถึงผู้ปกครองและคนในครอบครัวของนักเรียนที่จะต้องกักตัว 14 วัน หากเดินทางไปยังประเทศเสี่ยงและกลับมาใช้ชีวิตกับนักเรียน นักศึกษา ในประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการระบาดของโรค¹³

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนอกจากจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการเปิดภาคภาคการศึกษาแล้ว ยังคงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอน และแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย

การเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาไทย

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ทำให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องเร่งปิดภาคการศึกษาและเลื่อนระยะเวลาการเปิดภาคการศึกษาออกไป รวมถึงใช้รูปแบบการเรียนการสอนในระบบทางไกล หรือการเรียนการสอนออนไลน์มาเป็นสื่อกลางให้ผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งเป็นทางเลือกที่ตอบสนองกับมาตรการเพิ่มระยะห่างทางสังคมได้ดีที่สุดในช่วงเวลานี้¹⁴ จากผลสำรวจของสำนักวิจัยซูเปอร์โพล สถาบันวิจัยความสุขชุมชนและความเป็นผู้นำ ได้ศึกษาเรื่อง จริตใหม่ประชาชนหลังพ้นโควิด-19 ศึกษาในประชาชนทุกอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 1,255 คน พบว่า แนวโน้มในการศึกษาผ่านทางระบบออนไลน์ของประชาชนหลังผ่านพ้นวิกฤตการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 เพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 62.6¹⁵ ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่นำมาปรับใช้ทั้งในไทยและต่างประเทศ มีทั้งระบบการบรรยายสดที่ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนได้ทันที คือเห็นหน้าโต้ตอบสอบถามคุยกันได้ และการสอนแบบวิดีโอที่ผู้สอนสามารถอัดล่วงหน้าและผู้เรียนสามารถมาติดตามภายหลัง นอกจากนี้ระบบการเก็บคะแนนและตัดเกรดจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงลดสัดส่วนของคะแนนจากงานกลุ่มที่มีความจำเป็นจะต้องทำงานร่วมกันหรือทำร่วมกันได้ผ่านทางออนไลน์ด้วยเครื่องมือทันสมัยต่าง ๆ เช่น google drive, google meet, google hang out, line group, face time, skype และ zoom meeting เป็นต้น มหาวิทยาลัยหลายแห่งเริ่มพิจารณาถึงการเลื่อนการสอบหรือเปลี่ยนการสอบเป็นระบบออนไลน์เพื่อลดความเสี่ยงในการชุมนุมกันของผู้เรียน มีการเลื่อนรับปริญญา การยกเลิกหรือลดกิจกรรมส่งเสริมทักษะและความรู้¹² ถึงแม้การเรียนการสอนออนไลน์จะมีข้อดีในการลดระยะห่างทางสังคม มีช่องทางสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้สะดวก และสามารถใช้อุปกรณ์ออนไลน์ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมได้มากขึ้น แต่จากเหตุการณ์การทดลองการเรียนออนไลน์ที่ผ่านมายังพบปัญหาที่ตามมาหลายประการ ได้แก่ การสอนที่เป็นการสื่อสารทางเดียว มีโอกาสเกิดความผิดพลาดในการรับรู้ เพราะฉะนั้นต้องมีแบบทดสอบที่ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน เด็กบางรายไม่มีสมาธิในการเรียน ผู้ปกครองไม่มีเวลาเฝ้าดูแลเด็ก รวมถึงการเข้าถึงอุปกรณ์เรียนออนไลน์ไม่ว่าจะเป็น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตยังคงมีข้อจำกัด¹⁶ จากข้อมูลสำรวจขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด พบว่านักเรียนไทยอายุ 15 ปี ประมาณร้อยละ 81.6 เข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต แต่เด็กนักเรียนในกลุ่มที่มีฐานะยากจนที่สุด มีเพียงร้อยละ 57 เท่านั้นที่บ้านเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้ ส่วนโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนและโทรศัพท์ แม้แต่เด็กไทยส่วนใหญ่จะเข้าถึงได้ แต่ในกลุ่มเด็กยากจนที่สุดถึงร้อยละ 20 ไม่มีโทรศัพท์มือถือใช้ ถึงแม้แนวทางการเรียนผ่านฟรีทีวีและโทรศัพท์มือถือจะเป็นตัวเลือกที่เป็นไปได้มากที่สุด แต่ผู้เรียนบางส่วนยังไม่สามารถเข้าถึง ขณะที่การเรียนทางไกลที่ไม่มีผู้สอนคอยดูแลนั้นยังถือเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เรียนและผู้ปกครอง¹⁷

การเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งในระดับเชิงนโยบายและระดับสถานศึกษา ดังนี้¹³

ระดับนโยบาย

- 1) พัฒนาและส่งเสริมการใช้งานแพลตฟอร์มการเรียนการสอนออนไลน์ที่เป็นศูนย์รวมของทั้งการจัดห้องเรียน พื้นที่ทำกิจกรรม พื้นที่สำหรับส่งงาน รวมทั้งการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
- 2) นำทรัพยากรการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอ่านและการเรียนการสอนเข้าสู่ระบบออนไลน์ และประชาสัมพันธ์วิธีเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้เหล่านี้ผ่านทางโทรทัศน์ เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์
- 3) ถ่ายทอดรายการเพื่อการศึกษาผ่านโทรทัศน์เพื่อเน้นความสำคัญของ “การศึกษาที่บ้าน” และให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง
- 4) หาแนวทางจูงใจให้ผู้เรียนเข้ามาเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ หรือระบบการเรียนการสอนทางไกลด้วยการเรียนกับผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียง
- 5) จัดทำแนวปฏิบัติเพื่อการสนับสนุนการเรียนการสอนแบบออนไลน์แก่สถาบันการศึกษาทั่วประเทศ
- 6) หน่วยงานการศึกษาระดับชาติเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในการวางแผนจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นเพื่อความยืดหยุ่นด้านการเรียนการสอนของแต่ละสถาบัน
- 7) จัดทำความร่วมมือกับหลายภาคส่วน ทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลเพื่อจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ
- 8) ออกมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในกลุ่มยากจน เช่น การจัดส่งหนังสือและอุปกรณ์การเรียนและอาหารไปยังที่บ้านของผู้เรียน

ระดับสถาบันการศึกษา

- 1) สนับสนุนผู้สอนให้สามารถทำงานร่วมกัน และจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดหาเจ้าหน้าที่ทางเทคนิคเพื่อคอยให้การช่วยเหลือทางด้านเทคนิค
- 2) ออกแบบแนวปฏิบัติเพื่อให้ผู้สอนมีแนวทางในการดูแลผู้เรียนทั้งในเรื่องของการเรียนรู้และความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน
- 3) จัดทำคู่มือสำหรับผู้ปกครองเพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนกิจกรรมและการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์และระบบทางไกล

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ไม่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ระบบการศึกษาไทยก็กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้ว จากปัจจัยขับเคลื่อนอื่น ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง โครงสร้างประชากร รวมถึงเทคโนโลยี “คามปกติใหม่” หรือ “new normal” ที่กำลังเป็นที่กล่าวถึงกันขณะนี้ จึงไม่ควรถูกตีกรอบไว้ด้วยสถานการณ์ความจำเป็นของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เท่านั้น แต่ควรเป็นการวางระบบถึง “คามปกติใหม่ที่เป็นที่ต้องการ” (desirable new normal) จากการหารือและวางแผนร่วมกันของผู้นำประเทศ ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และที่สำคัญที่สุด คือผู้เรียนนั่นเอง¹⁸

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตภายใต้ “ความปกติใหม่”

สาระของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตเป็นวิชาการและวิชาชีพ ที่ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีเป้าหมายของการให้การพยาบาลต่าง ๆ ให้บริการที่ไม่หวังผลกำไร มีความเอื้ออาทร เสียสละ อุทิศตน เห็นคุณค่า คุณความดีและ ศักดิ์ศรีของผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวิชาชีพ และเป็นส่วนประกอบสำคัญของระบบการดูแลสุขภาพของสังคม มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดใน พระราชบัญญัติประกอบวิชาชีพพยาบาล มีจรรยาบรรณ และมีองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นโดยพยาบาลเพื่อ พยาบาล¹⁹ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 นี้ จึงทำให้รูปแบบการเรียนการสอนของ หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลง ความสำคัญของหลักสูตรคือจะต้องมีการเรียนภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และ ภาคปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามการเห็นชอบหลักสูตรที่สภาการพยาบาลให้การรับรอง โดยรูปแบบการเรียน การสอนที่เหมาะสมภายหลังการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 มี 4 รูปแบบ²⁰ ได้แก่

1) การเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ รูปแบบนี้เหมาะสมกับรายวิชาที่เปิดสอนใน ภาคทฤษฎี ซึ่งควรเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมในระบบสารสนเทศ ที่ครอบคลุมทั้งระบบการ ลงทะเบียน ระบบการจัดการเรียนการสอน ระบบการสืบค้นข้อมูล ระบบการประเมินผล รวมถึงมีสิ่งสนับสนุน การเรียนที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ เช่น คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต ซอฟต์แวร์ที่เกี่ยวข้องกับสอน สมาร์ทโฟน เป็นต้น

2) การเรียนในห้องเรียน รูปแบบดังกล่าวนี้เหมาะสมกับรายวิชาที่เปิดสอนในภาคทฤษฎีและ ภาคทดลอง ซึ่งมีผู้เรียนจำนวนไม่มากนัก โดยประมาณ 20-30 คน ตามขนาดของพื้นที่ห้องเรียน และมีพื้นที่ เพียงพอสำหรับนโยบายการเว้นระยะห่างทางสังคม คำนึงถึงมาตรการในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค อยู่เสมอ ได้แก่ การใส่หน้ากากอนามัย การล้างมือหรือใช้เจลแอลกอฮอล์ล้างมือก่อนเข้าชั้นเรียน การวัด อุณหภูมิผู้เรียน เป็นต้น

3) การเรียนผสมผสานออนไลน์และออฟไลน์ เหมาะสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนในภาคทฤษฎี และภาคทดลอง ซึ่งมีผู้เรียนจำนวนมาก แต่ยังไม่พร้อมในการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ทั้งรายวิชา จึง มีการแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม สลับวันให้มาเรียน ขณะที่กลุ่มอื่นเข้าเรียนผ่านระบบออนไลน์จากที่บ้านหรือ หอพักสลับกับกลุ่มที่เข้ามาเรียนในชั้นเรียน

4) การเรียน Home school มักใช้ในกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ที่มีโรคประจำตัว หรือผู้ที่มีความเสี่ยงหากต้องออกไปเรียนร่วมกับเพื่อนในสถาบันการศึกษา เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่คาด ว่าจะมีเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากความกังวลในเรื่องความปลอดภัยจากโรคภัย มลพิษ มลภาวะ รวมถึงภัยคุกคามอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ Martinez ได้กล่าวถึง การเรียนรู้เชิงลึก (Deeper Learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 ที่สอดคล้องกับ “ความปกติใหม่” มีหลักการสำคัญ 6 ประการ²¹ ดังนี้

- 1) การสร้างแรงกระตุ้นนักเรียนให้เป็นผู้นำการเรียนรู้ของตนเอง (Empower)
- 2) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Keep it real)

- 3) การเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ (Contextualize)
- 4) การเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากการเรียนในสถาบันการศึกษา (Reach)
- 5) การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน (Inspire)
- 6) การใช้เทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือ (Wire)

การออกแบบการเรียนรู้ภายใต้ “ความปกติใหม่” เป็นการออกแบบที่มีลักษณะเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ ประเมินตนเอง นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งแตกต่างจากการออกแบบการเรียนรู้แบบทั่วไปที่ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้ที่คิดว่าดีที่สุดสำหรับผู้เรียน มีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็นการเรียนรู้เชิงลึก คือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ ซึ่งการออกแบบการเรียนรู้ที่จะตอบสนองจุดเน้นดังกล่าว ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้⁷

1) วิเคราะห์แรงผลักดันของผู้เรียน ว่าอะไรที่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้มีแรงผลักดันในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะมีสิ่งกระตุ้นแตกต่างกัน หากผู้สอนค้นพบแรงผลักดันดังกล่าว จะเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมการณ์เรียนรู้อันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น ความกระตือรือร้น การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

2) วิเคราะห์สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแรงผลักดันของผู้เรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความความสงสัยของผู้เรียน กิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ จะช่วยให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนอย่างต่อเนื่อง

3) วิเคราะห์พื้นที่เรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ช่วยทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง อาจเป็นการเรียนรู้บนโลกออนไลน์ การเรียนรู้ที่สถาบันการศึกษา การเรียนรู้ที่บ้าน การเรียนรู้ที่ชุมชน ส่วนวิธีการเรียนรู้ควรเน้นวิธีการเรียนรู้ตามแนวทาง Active learning เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สะท้อนคิด และถอดบทเรียนเป็นแก่นของความรู้ซึ่งการถอดบทเรียนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึก

4) เตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองในลักษณะการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized learning) หรือการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจจดจ่อและมุ่งมั่นอยู่กับการเรียนรู้ของตนเอง

5) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะเปิดพื้นที่การเรียนรู้ทั้ง 5 ประการ ได้แก่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนคิดตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ครั้งใหม่ หากผู้สอนเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้มากเท่าใด การเรียนรู้เชิงลึกจะเกิดขึ้นได้มากเท่านั้น

6) ประเมินประสิทธิภาพของพื้นที่การเรียนรู้ ผู้สอนควรประเมินความสามารถและความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งผลการประเมินในส่วนนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีพื้นที่การเรียนรู้มากขึ้น

ประสิทธิภาพของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนภายใต้ “ความปกติใหม่”

จากการศึกษาของ ศศิกานต์ กาละ และวรวงคณา ชัชเวช (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลของโปรแกรมเตรียมความพร้อมด้านการผดุงครรภ์ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่อทักษะการตัดสินใจทางคลินิกและความสำเร็จในการสอบประมวลความรู้ของนักศึกษาพยาบาล ศึกษาในกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 64 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมที่ได้รับการเตรียมความพร้อมในชั้นเรียน และกลุ่มทดลองที่ได้รับการเตรียมด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มละ 32 คน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบทักษะการตัดสินใจทางคลินิก และความสำเร็จในการสอบประมวลความรู้ระหว่างกลุ่มควบคุมและทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้ผลลัพธ์เช่นเดียวกับการเรียนรู้ในชั้นเรียน²² สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวัฒน์ บันลือ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ศึกษาในอาจารย์และนักศึกษา จำนวน 80 คน พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึง การเรียนออนไลน์สามารถก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้เทียบเท่ากับการเรียนในชั้นเรียน²³ อย่างไรก็ตาม จากรายงานการสำรวจความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยสำรวจในกลุ่มตัวผู้สอน จำนวน 700 คน จาก 67 โรงเรียน พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดทำระบบการเรียนการสอนออนไลน์ได้ทันเปิดภาคเรียนคิดเป็นร้อยละ 41.8 เชื่อว่าระบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่สร้างขึ้นนี้จะบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้น้อยกว่าการสอนปกติคิดเป็นร้อยละ 55.7 และผู้สอนยังไม่พร้อมกับการสอนแบบออนไลน์คิดเป็นร้อยละ 33.3 ดังนั้นหากรัฐบาลต้องการผลักดันนโยบายการสอนออนไลน์ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้เองอย่างเร่งด่วน หรือต้องจัดทำหลักสูตรออนไลน์กลางแล้วให้ผู้สอนเป็นผู้ประสานงานช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้เข้าถึงระบบการเรียนการสอนออนไลน์ส่วนกลาง¹⁴

จะเห็นได้ว่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์หรืออิเล็กทรอนิกส์นั้นจะให้ผลไม่แตกต่างจากการเรียนในชั้นเรียน แต่ความสามารถและความพร้อมของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ให้เป็นรูปแบบออนไลน์ยังคงเป็นปัญหา ซึ่งผู้บริหารสถาบันการศึกษาควรมีการเตรียมตัวผู้สอนให้มีความเหมาะสมเสียก่อน

ปัญหาและอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนภายใต้ “ความปกติใหม่”

สถาบันการศึกษาเกือบทุกแห่งต้องเร่งปรับตัวในการวางแผนการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อให้ไม่กระทบกับแผนการศึกษาหรือกระทบให้น้อยที่สุด การปรับตัวอย่างรวดเร็วนี้ส่งผลอย่างมากแก่สถาบันที่ยังไม่มีความพร้อมทั้งในเรื่องนโยบาย บุคลากร หรือแผนงานเกี่ยวกับการสอนในรูปแบบออนไลน์ จากรายงานการสำรวจความพร้อมของผู้สอนพบว่า ในมุมมองของผู้สอนต่อผู้เรียน สะท้อนให้เห็นปัญหาความไม่พร้อมต่อการเรียนการสอนออนไลน์ พบว่า โดยเฉลี่ย ผู้เรียนยังขาดปัจจัยพื้นฐานในการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ มีผู้เรียน

เพียงร้อยละ 64 มีสมาร์ทโฟน ร้อยละ 34 มีคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต และร้อยละ 43 มีอินเทอร์เน็ตที่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่า มีผู้เรียนเพียงร้อยละ 48 ที่สามารถเข้าถึงระบบออนไลน์ได้ ร้อยละ 45 เรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ได้ และร้อยละ 40 สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ จะเห็นได้ว่าปัญหาความขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดหาและกระจายปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ให้ทั่วถึงแก่นักเรียนทุกคน ในส่วนความสามารถในการเรียนออนไลน์ของผู้เรียนพบว่า สามารถเรียนผ่านระบบออนไลน์ได้เพียงร้อยละ 45 ที่เหลือนั้นอาจจำเป็นต้องอาศัยผู้สอนคอยเป็นผู้ติดตาม ให้คำปรึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์นี้ นอกจากนี้ปัญหาอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนคือ ผู้สอนต้องการการสนับสนุนทั้งในด้านความรู้และทักษะการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ รวมถึงสิ่งสนับสนุนอื่นที่จำเป็น เช่น งบประมาณ และบุคลากรทางเทคโนโลยี¹⁴

บทสรุป (Conclusion)

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตภายใต้ “ความปกติใหม่” ผู้สอนสามารถออกแบบเป็นการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ในภาคทฤษฎีได้ ทั้งนี้ต้องเลือกวิชาให้เหมาะสมและเพิ่มการเรียนรู้แบบ active learning และหากผู้เรียนสามารถกลับมาเรียนได้ตามปกติควรออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนในแบบการเรียนผสมผสานออนไลน์และเรียนในชั้นเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าการเรียนออนไลน์และการเรียนในชั้นเรียนจะให้ผลสัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกันก็ตาม แต่ความสำคัญด้านการสื่อสาร การใช้ภาษา สัมพันธภาพ และสายใยความเป็นครูและศิษย์ไม่ควรจางหายไป

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ (Implications for practice)

1. ผู้สอนควรออกแบบวิธีการเรียนให้เหมาะสมกับรายวิชา ทั้งในภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติ สามารถผสมผสานการเรียนออนไลน์และการเรียนในชั้นเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้
2. ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ควรมีการเตรียมตัวผู้สอนให้มีสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนออนไลน์ที่ทันสมัย
3. ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ควรคำนึงถึงการเตรียมสิ่งสนับสนุนด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ พร้อมใช้งาน และจำนวนเพียงพอ เช่น คอมพิวเตอร์ ห้องบรรยายสด อินเทอร์เน็ต ไมโครโฟน และกล้องเพื่อการบันทึกวิดีโอ เป็นต้น
4. ควรมีบุคลากรด้านเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

5. สถาบันการศึกษาควรจัดสรรค อุปกรณ์เพื่อการศึกษา หรือออกแบบให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ได้ง่าย โดยไม่สิ้นเปลืองด้านค่าใช้จ่าย

เอกสารอ้างอิง (Reference)

1. Department of disease control, Ministry of public health. Diagram of finding an infected person/ Inspect the warning area [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]. Available from: <https://covid19.ddc.moph.go.th/> (in Thai)
2. Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University. 7 ways to social distance against COVID 19 [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]. Available from: <https://med.mahidol.ac.th/th/COVID-19/regulation/19mar2020-1448> (in Thai)
3. Rose S. Medical student education in the time of COVID-19. *Jama* [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6];323:2131-2. Available from: <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2764138>
4. Boonsiripunth M. What does the ‘new normal’ mean? When COVID-19 pushes us into a new normal life [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]. Available from: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/882508> (in Thai)
5. Visanuyothin T. Image files and Prime minister’s speeches [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]. Available from: <https://www.thaigov.go.th/infographic/contents/details/3101> (in Thai)
6. Wongyai W, Patphol M. New normal learning. Bangkok: Srinakharinwirot University; 2020. (in Thai)
7. Vichaiyut Hospital. New normal Life-changing after COVID-19 [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]. Available from: <https://www.vichaiyut.com/th/health/informations/new-normal-covid19/> (in Thai)
8. Kittirattanapaiboon P, editors. A Guide for Social, Mind, and Health care Personnel in Covid-19 crisis. Nonthaburi: Department of Mental Health, Ministry of public health. 2020. (in Thai)
9. Praghlapati A. COVID-19 impact on students. *EdArXiv* [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]; 2020:1-6.
10. John Hopkins Center for Communication Program. COVID-19 communication network [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://ccp.jhu.edu/tag/covid-19/>

11. World Economic Forum. Coronavirus in China – Insights on the Impacts and Opportunities for Change [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/coronavirus-china-opportunities-change/>
12. Aieminthra K. The effects of Covid-19 on Thai semester [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872053> (in Thai)
13. The institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. How well are the schools and students ready? With teaching and learning online: PISA findings [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2020-51/> (in Thai)
14. Fakcharoenphol W, Chaowatthanakun K, Varasunun P, Nugultham K, Laohammanee K, Suwannaphichat S, et al. Readiness to Implement the Online Learning Management under the Covid-19 Pandemics. Journal of Education and Human Development Sciences [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6]; 4:44-61. Available from: <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jehds/article/view/3528/1711> (in Thai)
15. Dharmniti Corporation of Professional. How to adjust? Life and business survive in the new normal era. [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://www.dharmniti.co.th/new-normal/> (in Thai)
16. Chamnian M, Chamnian K. Benefits, Problems and Solutions of Using Online Media in Studies with Efficiency in Schools, Nakhon Si Thammarat Province. Ratchaphruek Journal [Internet]. 2018 [cited 2020 July 6]; 16:113-121. Available from: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Ratchaphruekjournal/article/view/153350/111751> (in Thai)
17. Buathong T. Online learning: Tele-learning in an epidemic era with inequality in education [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://www.bbc.com/thai/thailand-52766138> (in Thai)
18. Pittayapongsakorn N. What is the new normal of Thai education? When Thai education online learning is not the answer [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://tdri.or.th/2020/05/desirable-new-normal-for-thailand-education/> (in Thai)

19. Sapnirund R. Occupation and profession are the same [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: https://www.matichon.co.th/columnists/news_548930. (in Thai)
20. Ananthothai T. “New Normal” Thai education and four new ways of learning [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://www.thebangkokinsight.com/367124/> (in Thai)
21. Martinez M. Deeper Learning: The New Normal [Internet]. 2020 [cited 2020 July 6] Available from: <https://www.advanc-ed.org/source/deeper-learning-new-normal>
22. Kala S, Chatchawet W. Effects of E-learning Midwifery Preparedness Program on Nursing Students’ Decision-making Skills and Achievement of a Comprehensive Examination. Songklanagarind Journal of Nursing [Internet]. 2016 [cited 2020 July 6]; 36:182-196. Available from: <https://www.nur.psu.ac.th/journal/file/3182file30363045.pdf> (in Thai)
23. Bunlue S. The Suitable Model of Online Learning and Teaching for Ubon Ratchathani Rajabhat University. Journal of Roi Et Rajabhat University [Internet]. 2017 [cited 2020 July 6]; 11:182-196. Available from: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/reru/article/view/176371/134753> (in Thai)